26ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 7143 — 7 ՅՈՒԼԻՍ 1909 — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ — 20 Juillet 1909 — 26me année — N 7143

"ԱՐԵՒԵԼՔ„
ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՈՅԱՃԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ՂԱԼԱԹԻԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Կ. Պոլսոյ համար տարեկան	80 Ղրշ.
» » վեցամսեայ	45 »
Գաւառներու համար տարեկան	105 »
» » վեցամսեայ	60 »
Օտար երկիրներու համար տարեկան	25 Fr.
» » վեցամսեայ	20 »

Թղթատարի դիմաց մեր վրայ

10 ՓԱՐԱ

Արեւելք

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ

10 PARAS

آرەولك
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قره‌کین بویاجیان
درطه‌یه غلطه

AREVELK
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Cons/ple, Galata

ԳԱՒԱՌԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՄԻԱՑԵԱԼԻՆ ԱՌՋԵՒ

Միացեալ Ընկերութիւնը նոր ի նորոյ կրթարաններ բանալու կենսունակ ձեռնարկին պիտի սկսի գաւառները։ Հոն՝ խոպան անապատը չէնցնելու ելլող և ջլապնդ բազուկներով գործի մղուող մշակը կը պատկերանայ աչքիս։

Գաւառի կրթական գործ մի ըսեր, այլ անապատ, տեղ տեղ հոտած, նեխած ովասիսներով անապատ։ Վերջի 10—15 տարուան շրջանը, համայնակուլութեան այդ դիւագալար հեղեղը զոհեց, խողխողեց, քշեց, տարաւ ոչ միայն նիւթականը՝ տուն տեղ, այգի, կալուած, մարդ, անասուն, ինչ որ Հայունն էր մանաւանդ, այլ և այդ մռայլ հոսանքէն տարուեցան, խորթացան բարքեր, սովորութիւններ, նկարագիրներ, պատիւներ, այնքան սուրբ ու անարատ։

Ահա՛ գաւառը, հայաբնակ անկիւնները մասնաւորապէս։

Միացեալի մեծ ձեռնարկին գալով, խոնարհ կարծիքովս կ'արժէր որ ազգ մը ամբողջ անորակզբնաւորութեանը ղիրն ըլլար, արիւնահայթայթ կենսանորոգ երակները կազմէր՝ կիսակենդան ազգերնուս այդ նորոգեալ սրտին։ Հայաստանի գաւառ որ կ'ըսենք, մտովի մի՛ ըմբռնէք անմիջապէս Իզմիր, Տրապիզոն կամ Տիարպէքիր։ Մեր մասնանշած և իրաւամբ փրկուելու արժանի վայրերը հայաշատ խորտակուած գաւառի անկիւններն են, ուր Հայերը այլ եւս իբրեւ անտէրունչ գրաստներ ցրցքնուած կը մնան, ի հարկին խումբերով Բիւրտին կամ պէյին դուռը ծառայելու ի գին օրական ուտելիքի։ Այդ տեղերը՝ դպրոցն ու եկեղեցին պէյերու ձիերուն յատուկ ախոռներու փոխուած են։ Առաքելաչէն կաթուղիկէներու խաչկալները՝ պէյերու ծառաներուն նշանառութեան թիրախին վերածուած են։ Իսկ երբեմնի գրասեղաններն ու դպրոցական կահերը քիւրտ աղաներու սենեակները կը կահաւորեն։ Հոն է որ դպրոց չկայ, ուսուցիչ չկայ, դասագիրք չկայ։ Դասախարակութիւնը եղաւ ժամանակ մը (Միացեալին շնորհիւ) այնքան շողշողուն, խոստմնալից, ու մեռաւ։ Հետեւաբար այդ տեղերը կը մնան՝ միայն մեռելական դալուկը ճակատնուն, նօթի, սովատանջ, մօրեմերկ խումբերով հայ երկսեռ աղաքներ, լքուած, յուսաբեկ լաճեր։

Ասոնց ծնողքը՝ թշուառութեան մարմնացում՝ Բիւրտին դուռը ափ առնելով միշտ, անոր հետ ապրելով, հայութեան ու մարդկութեան ազնիւ շնորհքներէն կը զրկուին տակաւ։ Մինակ փորին համար ապրելու դատապարտելի տենչը՝ ստիպեր է Հայը մոռնալ Պոլիսը և լուսաւորեալ երկիրներու մէջ տեսած և ապրած ճաշակը։ Արհեստի, դաստիարակութեան, զարգացման այնքան բուռն սէրը տեղի տուաւ դաւակներով, կնոջմով անօթի չմեռնելու ճիւաղային ստիպումին առջեւ։ Մեր գաւառացի գեղջուկ Հայը՝ իր ընդոծին տաղանդին շնորհիւ՝ ամէնուրեք կը բացած է համարում, դիրք և ուշադրութիւն գրաւել։ Զբսենք ուրիշ տեղեր, Պոլսոյ ո՞ր մէկ նորակերտ փառայեղ շէնքը գաւառացի ընդունակ հանճարին արտադրութիւնը չէ։ Արհեստի և արուեստի ամէն ճիւղերու մէջ լոկ շնորհիւ ինքնօգնութեան չէ՞ն բարձրացած անոնք։ Ավսո՛ս, սակայն. այդ հանճարներու սերունդները, որոնք ուրիշներուն սքանչացումը գրաւած են, վերջերս բիրտ Բիւրտերուն տունը մուրացկանութեամբ ծրիաքար աշխատողներ եղան։

Հապա՝ այնքան ջերմեռանդ տիրացուներն ու վարժապետները, զորս մահը միայն կրնար բաժնել պաշտեկան եկեղեցիէն ու դպրոցէն։ Ատոնք Թուրքին կամ Բիւրտին հովուութիւն ընելով, մոռցան դպրութիւնն ու դպրոցը. աղգայնամոլ, խաւարամիտ Բիւրտը չներեց «իրենց-կեանքուն»է մը, որ իր սեփական հոտին կամ ստացուածքին մօտը՝ «մուռտար» հայերէնը կարդացուի, կամ այդ լեզուով մեղեդի երգուի. հեռաւաբար... Սաղմոսի կտորներն ու Աւետարաններն ալ վառուեցան։

95էն անմիջապէս ետքը, տեսայ, անոնց հետ ընկերանալով, աղաքներ Միացեալի դպրոցներէն զրկուած, որոնք խուժդուժ թալաններուն, սպանումի, արիւնհեղութեանց մէջ, չմոռցան դպրոցական պայուսակնին։ Շատեր՝ արիւնթաթաւ ծնողքներուն դիակին վրայ զարնուեցան՝ անութնուն տակ գրքեր պահելնուն համար։ Իսկ ոմանք վիրաւորուեցան կամ պրծան հալածական՝ հեռերնին փախցնելով դպրոցական սիրական պիտոյքնին։ Կը ճանչնամ լուրջ, փընտռուած ուսուցիչներ, որոնք կոտրածէն վերջ, տաճկի տուներ ծառայելով կամ ասատանդական մշակութիւն ընելով իրենց ապրուստը կը ճարէին. և ատոնք Միացեալի նախկին սաներ էին։ Այս վիճակն ալ սակայն երկար չտեւեց. բռնակալութեան պողպատէ լախտը մինչեւ այս խեղճերուն գլխուն ալ իջաւ, անխնայ քշելով զանոնք դէպի բանտ կամ աքսոր։

Տակաւ առ տակաւ հայաշատ գաւառներու խորշերուն դպրոցները կա՛մ կը չքանային, կամ պէյերու խաղալիկ եղող Հայերու ձեռքը նշաւակ կը դառնային։ Հետեւաբար, լաւ ուսուցիչները երթալով քաշուեցան գաւառային կեդրոններէ ուր՝ բռնակալութեան սարսափը արդէն Հայուն մինչեւ ծուծը պատած էր։ Ինչ որ ալ ըլլար, հոն հայ-դաստիարակութիւնը խիստ անշնչան մնացած էր, հակառակ տարիներու ընթացքին թափուած ջանքերուն, որով գեղջուկ Միացեալի նախկին սաները քիչ շատ յաջող դեռնի մը վրայ կը զետեղուէին։

Ոգի ի բուն աշխատեցան անոնք, տքնեցան քրտնաջան, զգուշանալով միշտ խոհեմութիւնը ձեռքէ չի ձգել, որպէս զի մի գուցէ օրին մէկը դպրոցը այցելող կառավարական մէկ պաշտօնէին բիրտ խրծքանքներուն զոհ երթայինն։ Ասոր համար ձեռքերնուն եկած զգուշութիւնը ի գործ կը դնէին։ Շարականէն զատ ուրիշ բան չէին երգեր, ի բաց առեալ «Սաեէի...» երգերը Թուրքերէն։ Դասախօսութեանց մէջ Ազգային, Հայութիւն բառերը հազիւ կը գործածէին։ Այսպէս, հազիւ արգասաւորել կը սկսէր մեր անխոնջ փորձառու ուսուցիչներու տքնաջանութիւնը, նոր կը սկսէր գէթ միջավայրի խժալուր բարբառին տեղ մաքուր հայերէնը խօսուիլ, ահա այս անգամ նոր պատուհասմը, դարձեալ բռնակալութեան մատը մէջ ըլլալով հանդերձ։ Այս անգամ գաւառային գոլէճներէն եկած կամ կիսաւարտ դեղին կտուց, ֆէսերնին քթերնուն վրայ կրող փարթամներու աղաքը կը հանին։ Ատոնք ամէնը (բացառութիւնը յարգելով սակայն) խօսք մէկ ըրածի պէս կը սկսին դեղերիլ դպրոցները, դէմերնին ելածը ծաղրել, քմծիծաղիլ, հոս հոն բամբասել, այսինչ ուսուցչին գիտութեան պակասը, այնինչ տգիտութիւնը, մէկուն բարքը, միւսին վայելքը։

Ոմանք և անփորձ ժողովրդեան մէջ մենք որոմ ցանելու հնարամտութիւնն էր որ կը յաջողէր։ Դժբախտաբար երկպառակութիւններ, դժտութիւններ, ծեծեր, պաշտօնանկութիւններ, վերակոչումներ իրարու յաջորդեցին ընդ միշտ։ Եղան տեղեր որ բոլորովին պաշտօնէ դադրեցան հիները, անտէրունչ ըլլալնուն հետեւանքով, և անոնց տեղ զուտ գոլէճականներ պաշտօնի անցան, միշտ շնորհուկով (իլթիմաս)։ Սակայն հոդ ալ համբաշխութեան տեղ աւելի բուռն պայքարներ ծայր տուին, քանի որ այս ընդհանուր չփոթութեանց ատեն վատամիտ համբակներու բան գործը եղած էր մատնչութիւնը՝ կառավարութեան մօտ։

Շնամոլ, հակառակասէր պաշտօնեաներուն, դպրոցի նոյն գունակ վարիչներու չահատակութիւնները մինչեւ ո՛ւր տեղերը հասան կամ հասած կը մնան՝ բոլորիս ծանօթ է։

Այս ապականութեանց հիմնովին մաքրագործութեանը համար, այժմէն, դեռ տարեշրջանը չկոած, նախ Պատրիարքարանի և ապա Միացեալ Ընկերութեան լուրջ ու խորաղնին ուշադրութեանը պէտք կայ։ Առաջիկայ տարեշրջանին սկիզբը, չեմ կարծեր որ գաւառի դպրոցները առհասարակ նորոգուած, մաքրագործուած, կանոնաւոր կերպով վերսկսին, երբ այնքան թնճկուած մեր կրթական գործը նոյնքան ալ խնամոտ հոգատարութեամբ մը բարւոքելու ձեռնարկներ չունենայ կանուխէն։

Աւերումները, բարոյական և նիւթական, ներգործած են ինչպէս մեր ամէն բաներուն, նոյնպէս ալ դպրոցներէնն ալ ներս։ Բռնակալ Պատրիարքութեան միջոցին, ամէն ինչ բռնակալուած էր. եղան դպրոցներ որ լիառատ եկամուտներ ունենալով մէկտեղ, անտերունչ թշուառ գիւղերու նպաստները իւրացուցին որպէս զի իրենցինը բիրտ ձեռքերու մէջ ոչնչանայ։ Թէ՛ այդ միջոցներուն և թէ հին Միացեալին ատեն՝ կային արժանաւոր պաշտօնեաներ ձեռնհաս, առակ, որ մնացին մութին մէջ և յաճախ շնորհուկով քծնողներն առաջ քաշուեցան։

Գոլէճէն կամ մեծ քաղաքէ մը եկողը ուսուցիչ կամ հոգաբարձու կամ խնամակալ կ'ըլլայ անխտիր։ Ինչ որ նոր է՝ մեր աչքին սիրելին ան է։ Այս ալ գէշ, անհուն գէշ հետեւանքներ ունեցած է, և կեդրոնէն մինչեւ գաւառները տարածուած է։ Պիտի թողուի՞ որ մեր կրթական գործը մնայ այս անկանոնութեան մէջ, որմէ միակ տուժողը եղած է ուսանող սերունդը։

Սեւերեկ — Ա.Ռ.Ա.Պ.Ա.Ռ

ԹԷՀԵՐԱՆԻ ԿՈՒԻՆԵՐԸ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Թեհրանեն կը հեռագրէ յուլիս 1/14 թուականով.—

Թէհրանի մէջ միշտ բուռն ոգեւորութիւն մը կը տիրէ։ Ամբողջ գիշերը ընդհատաբար շարունակուեցան հրացանաձգութիւնները և յայտնի կ'երեւայ որ բազմաթիւ ճակատամարտներ կատարուած են։ Սահմանադրականները քանիցս աշխատած ըլլալու են Խազախներուն գիծը խզելու, սակայն չեն յաջողած։ Կ'ըսուի նաև թէ Խազախները ջանացեր են մինչեւ պատնէշները ճամբայ բանալ՝ քաղաքը պարպելու համար։ Անօգուտ փորձ մը պիտի ըլլար, եթէ Բաղվինի ու Պաղըշահիի դուռները արգիլուէին արեւմտեան պարիսպին մէջ. սակայն այդ մասին տեղեկութիւնները շատ ճիշդ չեն։ Այս միջոցիս կ'օգտուիմ ասպնջականութենէն Պարսկատանի կայս. Պանքային, որ Գանոնի հրապարակին արեւելեան կողմը կը գտնուի։ Պանքային հարիւր մեդրի չափ հեռուն երկու դուռներ կան. նաև ուրիշ դուռ մը պանքային շատ մօտ։ Այդ դուռները պաշտպանող զինուորները բուռն հրացանաձգութիւն մը կը կատարեն փողոցներուն վրայ։ Պանքային շատ մօտը գտնուող դրան երկաթապատ խոշոր փեղկերը կէս մը գոցուած են և այդ նեղ բացուածքէն զինուորները երեսունվեց ժամէ ի վեր կրակ կ'ընեն՝ երկու վայրկեանի ընդհատումով։ Դրան կամարին տակ հրազէնի պայման ձայնը կը նմանի որոտման և այդ հաճելի երաժշտութեան վրայ կ'աւելնայ սուլումը ռումբերուն որ մեր գլխուն վրայէն կ'անցնին։ հրացանի գընդակներուն ճարճատումը պարտէզին ծառերուն մէջ և թնդանօթներուն խուլ որոտումը։ Մէկ քանի ռումբեր ու Շրապնէլի բազմաթիւ գնդակներ պանքային զարնուեցան։ Մեծ ամապարանքով պըտոյտներ կատարեցի տանիքին վրայ, սակայն չէնքին մէջ կատարեալ ապահովութեան մէջ էինք։ Գործերը բոլորովին ընդհատուած են, վասն զի պանքան այս առատ փակեց իր դուռները։ Հետազօտութիւն մը կատարել գացի և նեղ ու փոքր փողոցները անցնելով կրցայ այցելել հեռագրատունը, քաղաքին հիւսիսային թաղը, անգլիական դեսպանատունը, ուր երեք հարիւր Հայեր ապաստանած են, և հնգերորդական հեռագրական վարչութեան տնօրէնին բնակարանը, որ Խազախներու և սահմանադրականներու գիծերուն մէջտեղը կը գտնուի. այդ տան վերի յարկերուն մէկ քանի սենեակները մասամբ քանդուած են ռումբերէն, նաև պատերը հարաւային կողմէն ծակ ծակ եղած են գնդակներէն։ Սէլորդ է ըսել թէ վտանգաւոր չրջանակին մէջ գտնուող տուները բնակող եւրոպացիները ուրիշ տեղեր ապաստանած են։ Գանոնի հրապարակին վրայ գտնուած հեռագրատան գրասենեակներուն վրայ բազմաթիւ գնդակներ տեղացին ու եւրոպացի պաշտօնեաները, որոնք արիաբար իրենց աշխատութիւնները առաջ կը տանէին պատնէշի վերածուած պատուհաններուն ետին, հանդիսատես եղան Դեսպանաց ծառուղիին վրայ կատարուած ճակատամարտի մը։ Կովկասցի Հայերու խումբ մը, ծառերու ետին և կամարներու տակ ապաստանելով, Խազախներու գիծերուն շատ մօտ հասաւ և անոնց վրայ բուռն կրակ մը տեղացուց։ Խազախները պատասխանեցին, որով յարձակողները հարկադրուեցան ետ քաշուիլ։ Թէհրանէն դուրս Շահը հարկ եղած միջոցները ձեռք առաւ։ Զինուորները գրաւեցին հինգ քիլոմեթրի չափ բարձրադիր վայրեր՝ քաղաքին հիւսիսային արեւելեան կողմը և անկէ ամբողջ օրը անընդհատ ռմբակոծեցին Խորհրդարանին պալատը, Տոչանթէբէի դուռը և սահմանադրականներու կողմէ գրաւուած ուրիշ կէտեր։ Զինուորները շարժումներ կատարեցին առանց մեծ արդիւնքի։ Խազախներու թընդանօթներն ալ ակնկեցան ռմբակոծութեան, որուն արդիւնքները դեռ յայտնի չեն։ Պախդիարիները, այս առտու, հինգ հարիւր օգնականներ ստացան։ Հիմա քաղաքը գտնուող յեղափոխականներուն թիւը 2500 կը հաշուուի՝ Կովկասցիներն ալ միասին։

—Նոյն թղթակիցը նաև հետեւեալը կը հեռագրէ միեւնոյն թուականով.— «Այսօր սկսող ռմբակոծութեան հետեւանքով, Թէհրանի անգլիական դեսպան Սըր Ճ. Պարքլէյ և Ռուսիոյ դեսպանատան գործակատար Պ. Սապլին այցելութիւն տուին Շահին, զայն համոզելու համար որ հաւանի զինադադարի մը, բայց Շահը պատասխանեց թէ որոշած է կռուիլ, ուրիշ բան է եթէ սահմանադրականները անձնատուր ըլլան. նաև յարեց որ պատրաստ է անձամբ զինուորներուն գլուխը անցնիլ, եթէ պէտք ըլլայ։ Կը կարծուի թէ բանակցութիւնները կը շարունակուին, սակայն մինչեւ որ վճռական ճակատամարտ մը չկատարուի, հաւանական չէ որ արդիւնքի մը յանգին։ Կարելի է նաև որ Շահը դեսպանատուն մը ապաստանի, իրողութիւն զոր պէտք է նկատողութեան առնել »

—Լոնտոնէն հետեւեալը կը գրէ Թանի թղթակիցը.— «Ազգայնականներուն Թէհրան մտնելը և մանաւանդ ռուս զինուորական թաղը, անգլիական դեսպանատունը, ուր երեք հարիւր Հայեր ապաստանած են, և հնգերորդական հեռագրական վարչութեան տնօրէնին բնակարանը, որ Խազախներու և սահմանադրականներու գիծերուն մէջտեղը կը գտնուի. այդ տան վերի յարկերուն մէկ քանի սենեակները մասամբ քանդուած են ռումբերէն, նաև պատերը հարաւային կողմէն ծակ ծակ եղած են գնդակներէն։ Սէլորդ է ըսել թէ վտանգաւոր չրջանակին մէջ գտնուող տուները բնակող եւրոպացիները ուրիշ տեղեր ապաստանած են։ Գանոնի հրապարակին վրայ գտնուած հեռագրատան գրասենեակներուն վրայ բազմաթիւ գնդակներ տեղացին ու եւրոպացի պաշտօնեաները, որոնք արիաբար իրենց աշխատութիւնները առաջ կը տանէին պատնէշի վերածուած պատուհաններուն ետին, հանդիսատես եղան Դեսպանաց ծառուղիին վրայ կատարուած ճակատամարտի մը։ Կովկասցի Հայերու խումբ մը, ծառերու ետին և կամարներու տակ ապաստանելով, Խազախներու գիծերուն շատ մօտ հասաւ և անոնց վրայ բուռն կրակ մը տեղացուց։ Խազախները պատասխանեցին, որով յարձակողները հարկադրուեցան ետ քաշուիլ։ Թէհրանէն դուրս Շահը հարկ եղած միջոցները ձեռք առաւ։ Զինուորները գրաւեցին հինգ քիլոմեթրի չափ բարձրադիր վայրեր՝ քաղաքին հիւսիսային արեւելեան կողմը և անկէ ամբողջ օրը անընդհատ ռմբակոծեցին Խորհրդարանին պալատը, Տոչանթէբէի դուռը և սահմանադրականներու կողմէ գրաւուած ուրիշ կէտեր։ Զինուորները շարժումներ կատարեցին առանց մեծ արդիւնքի։ Խազախներու թընդանօթներն ալ ակնկեցան ռմբակոծութեան, որուն արդիւնքները դեռ յայտնի չեն։ Պախդիարիները, այս առտու, հինգ հարիւր օգնականներ ստացան։ Հիմա քաղաքը գտնուող յեղափոխականներուն թիւը 2500 կը հաշուուի՝ Կովկասցիներն ալ միասին։

—Նոյն թղթակիցը նաև հետեւեալը կը հեռագրէ միեւնոյն թուականով.— «Այսօր սկսող ռմբակոծութեան հետեւանքով, Թէհրանի անգլիական դեսպան Սըր Ճ. Պարքլէյ և Ռուսիոյ դեսպանատան գործակատար Պ. Սապլին այցելութիւն տուին Շահին, զայն համոզելու համար որ հաւանի զինադադարի մը, բայց Շահը պատասխանեց թէ որոշած է կռուիլ, ուրիշ բան է եթէ սահմանադրականները անձնատուր ըլլան. նաև յարեց որ պատրաստ է անձամբ զինուորներուն գլուխը անցնիլ, եթէ պէտք ըլլայ։ Կը կարծուի թէ բանակցութիւնները կը շարունակուին, սակայն մինչեւ որ վճռական ճակատամարտ մը չկատարուի, հաւանական չէ որ արդիւնքի մը յանգին։ Կարելի է նաև որ Շահը դեսպանատուն մը ապաստանի, իրողութիւն զոր պէտք է նկատողութեան առնել »

Ա Ն Ի
ԻՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

Ս.

Դարձեալ Կատրանիդէ թագուհիին ոտքերու բեւեռման պարագան։—Ղարաբաղի գիւղացիները իրենց մեռելները փորեն կը գամեն։—Անբացատրելի բացատրութիւն։—Արխայական դամբարանը։— Գերեզմանակրկիտներ դամբարանին մէջ։ — Բագրատունեաց պալատին պեղումը։ — Քանդակագործութեան հրաշակերտ նմոյշներ։ — Պալատին մէկ սրահը։ — Հայ թագաւորական ու իշխանական դեմքերու կենդանի պատկեր մը։— Զինապահեսս։ — Զամբարէ սպասալարի կալուածը։—Գեղեցիկ շենք, թանկագին դուներ։— Մեսափավանառներու շուկան։—Սիթինֆս մը։— Զ. Սպասալարի խորհրդանշանը։ — Գագիկ Ա.ի արձանը։—Երկրորդ «Զուարթնոց»ը։— Պ. Ա. Վրոյրի դիտողութեան արդիւնքը։—Ինչպես կը գտնուի արձանը։ — Անոր դիրքը եկեղեցւոյ պատին վրայ։— Ընդհանուր նկարագրութիւն։— Միակ արձանը Արեւելքի մէջ։—Գոց գիրքը։

Ասկէց առաջ գրած էի արդէն Կատրանիդէ թագուհիին կմախքի մասին։ Այդ կմախքը, ինչպէս կը յիշուի, մասնաւոր հետաքրքրութեան առարկայ եղած է այն հանգամանքով, որ անոր երկու ոտքերը իրարու վրայ բեւեռուած գտնուած է։

Բրօֆ. Ն. Մառ մեծ հետաքրքրութեամբ դիմած է շատ տեղեր, կմախքի այդ խորհրդաւոր բեւեռման մասին ո և է ծանօթութիւն առնելու համար։ Ի զուր եղած են սակայն յարգելի գիտնականին ջանքերը, և ան բաւականացեր է ընդհանուր մանրամասն նկարագրութիւն մը ընելէ վերջ կմախքը ղրկել Բեդերպուրկի ռուսական թանգարանը։

Տարակոյս չկայ որ Հայոց աշխարհի բարեպաշտ տիկնոջ ոսկերոտիքը մինչեւ Բեդերպուրկ քաշքշուելու պէտք պիտի չունենային, և հանգիստ պիտի վերառեղաւորուէին բնիկ աշխարհի ոստանին մէջ, եթէ այն ժամանակ չմնուած ըլլար տեղին համեստուկ թանգարանը։

Վերջապէս, կմախքի գիւտէն ի վեր չորս տարի անցնելէ յետոյ, ահա՛ հայ կրօնական մը կուգայ բեւեռման պարագայի մասին տեղեկութիւն մը տալու։ Տեղեկատուն Անիի աւերակաց պահապանն է։ Հայր սուրբը ինքն ալ իր կարգին ասդին անդին դիմելով իմացեր է որ Ղարաբաղի գիւղերը, տեղ տեղ, մինչեւ այսօր ալ մեռելները գամելու սովորութիւն մը կայ եղեր։

Սակայն, լաւ գեղջուկ Ղարաբաղցիներու սովորութեան, մեռեալը կը գամուի փորէն, և ո՛չ թէ ոտքերէն, երկաթէ անագին մեծ գամով մը, որ փորէն անցնելով մէջքէն դուրս կ'ելլէ։

Այս խորհրդաւոր սովորութիւնը յարգող գիւղացիները իրենք նոյն իսկ չեն գիտեր թէ ի՞նչ նշանակութիւն ունի այդ բեւեռումը, այլ միայն հին, անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր իրենց աւանդ մնացած ու սրբագործուած սովորութիւն մըն է որ կը կատարեն, և մեծ խղճահարութիւն կը զգան անոնք, երբ հաւատարիմ չգտնուին իրենց այդ պապենական աւանդութեան։

Այս ոչ նուազ խորհրդաւոր ու անբացատրելի բացատրութիւնը կրնայ սակայն լուսաբանութիւն մը համարուիլ թագուհիի ոտքերուն բեւեռման պարագային նկատմամբ։ Անշուշտ ոչ։ Ապագայ ուսումնասիրութիւնները գուցէ պիտի կրնան օրին մէկը ճիշդ բացատրութիւն մը տալ այս մասին։

Երբ Կատրանիդէ թագուհիին ոտքերուն վրայ կը գրենք, քանի մը տող ալ նուիրենք անոր դամբարանին։

Անիի հազարումէկ եկեղեցիներու Մայր Տաճարին արեւելեան պատէն գրեթէ երեք կանգուն հեռաւորութեան վրայ շինուած է արքայական այդ չքեղ դամբարանը, որ կը բաժնուի երկու մասի։ Մէկ մասը բուն տապանատունն է, ուր ամփոփուած է թագուհիին մարմինը. իսկ միւս մասը պզտիկ մատուռ մըն է, ամենօրեայ հոգեհանգստեան աղօթք կատարելու յատկացուած։

Այդ թագաւորական դամբարանը հիմա թէեւ ամբողջովին փլած է, սակայն 1892ին կատարուած պեղումը հաստատած է թէ անիկա չինուած է 10-11րդ դարուն։

Դիտուած է թէ տապանատունը շինուած է այնպիսի չափով մը, ուր կրնային ամփոփուիլ միայն երկու մարմին։ Գերեզմաններէն մէկուն մէջ թաղուած է Կատրանիդէն, իսկ միւսին մէջ մարմնի ո և է հետք ու մնացորդ տեսնուած չէ. նոյն իսկ հոն մէկը թաղուած ըլլալը կամ չըլլալն ալ ստուգուած չէ։ Կը կարծուի թէ այդ տապանը դարեր առաջ քանդուած ու ոչնչացած է։ Բրօֆ. Մառ մինչեւ իսկ հաւանականութիւն յայտնած է որ անխիղճ գերեզմանակրկիտներու արշաւանքին նշաւակ եղած է այդ արքայական դամբարանը և կողոպտուած է։

Երբ Նկարագրիչ Լուսաւորիչ եկեղեցին շինող Հաճենց Տիգրանի աղջկան՝ 4—5 տարեկան փոքրիկ իշխանուհիին մարմինը այնքան զարդերով պճնուած կը գտնուի իր գերեզմանին մէջ, հապա Հայոց թագուհին արքայական ինչ անգին զարդարանքներով թաղուած կրնար ըլլալ։

Անհեթեթ կարծիք մը չէ ուրեմն Բրօֆ. Մառի յայտնածը թէ այդ արքայական դամբարանը աւազակներ մանելով թալլած ու անխնայօրէն ոչնչացուցած են ամէն ինչ։

Նախորդ յօդուածովս խոստացած էի վերջին ժամանակներս Անիի մէջ ձեռք բերուած կարգ մը նոր գիւտերու մասին քիչ մը տեղեկութիւն տալ. անաւարտ խոստումս կը կատարեմ։

Սկսինք նախ Բագրատունեաց պալատէն, ուր բրիչը մտած է անցեալ 1908ի դարնան։ Հնագիտական ու գեղարուեստական շատ գեղեցիկ արդիւնքներ ընծայած են այդ պեղումները՝ որոնք կատարուած են Բրօֆ. Մառի ձեռամբ։

Բարիզ — Ս. Ս. ԾՈՏԻԿՍԱՆ (Շարունակելի)

ուորներուն յառաջացումը անժխտելի յուզում մը պատճառեցին։ Մէկ քանի երեսփոխաններ, որոնց ամենքն ալ յառաջացեալ կուսակցութեանց չեն վերաբերիր, իրենց սրտաբեկութիւնը չեն ծածուցեր և հայկնել կ'ուզեն թէ անգլեւուս համաձայնութեան ծածկոյթին տակ Ռուսիա կ'օգտուի ներկայ պարագաներէն՝ իր աղդեցութիւնը անիրաւաբար տարածելու Պարսկաստանի հիւսիսային կողմը։ Կրնամ հաւատալ ձեզ թէ Անգլիոյ կառավարութիւնը մնա՛ հաստատակամ է այդ փոքրամասնութեան երկիւղներուն։ Ռուսիա կառարեալ ուղղամտութեամբ կը գործէ միշտ։ Նոյն իսկ ազգայնականներուն կողմէ Թէհրանը գրաւելուն հանդէպ, ռուս զինուորները այն տեղ միայն Պարսկաստանի վրայ պիտի քալեն, երբ օտարականներու կեանքն ու ինչքը վտանգի մէջ ըլլան։ Անգլիոյ ու Ռուսիոյ դեսպանները երբ ազգայնականները կը համոզէին Թէհրան չմտնելու, սա միայն դիտել տուին թէ օտար միջամտութենէ մը խոյս տալու միակ միջոց էր բարեկարգութիւնը վերահաստատել և Սահմանադրութեան օրինաւոր մէկ փորձը կատարել իր հաստատուած ձեւին մէջ։ Այս օր, ինչպէս երէկ, ռուս կառավարութիւնը միայն բարեկարգութիւնը պահանջել կ'ուզէ և Անգլիոյ կառավարութիւնը մըտադիր չէ անկէ երաշխաւորութիւն մը պահանջել միջամտութեան տեւողութեանը կամ հանգամանքին նկատմամբ։»

— Թայմզի թղթակիցը յուլիս 2/15 թուականով կը հեռագրէ թէ նոյն օրը ամբողջ հրացանաձգութիւնը չարունակուեր է ընդհատաբար։ Նոյն թղթակիցը տանիքէ մը հանդիսատես եղեր է բաւական բուռն ճակատամարտի մը և գրաւմանը թնդանօթի մը զոր Շահին Խազախները, միւս քանակած կեդրոնական մեծ հրապարակին վրայ, մոռցած էին փոդոցի մը ծայրը։ Ազգայնականները գրաւեցին երկու թնդանօթ և իրենց գործունէութեան չրջանակը ընդարձակեցին քաղաքին մէջ։ Հիւսիսային երեք դուռներէն զատ՝ Պաղչչահի, Քազվին ու Կիւլահէ, հինակ ալ գրաւեցին հարաւային դուռը՝ Ապտ-իւլ-Ազիմ։ Շահին զինուորները երբեմն յարձակումներ կը փորձեն (երկու հազարի չափ զինուորներ որոնք Շահին անձնապահներն են և քաղաքէն դուրս Սուլթանապատի պալատն չուրջը կը հրսկեն)։ Հիւսիսային արեւելեան՝ այսինքն Շեմիրանի դուռնէն ետ մղուեցան։ Քաղաքին մէջ պատոյները դժուարին են և վտանգաւոր, որով Թղթակիցները մասնակի տեղեկութիւններ միայն կը ստանան կատարուած ճակատամարտներուն վրայ և այլն։

—Ռուսիոյ դեսպանատան քարտուղարին պահանջումով, պարսիկ Խազախներու պետ Լիախով գնդապետին և ազգայնականներուն միջեւ զինադադար մը տեղի ունեցաւ, որ մինչեւ ուրբաթ առաւօտ պիտի չարունակէ։ Հաւանական է թէ Շահին ռուսական դեսպանատունը փախած ըլլալու լուրը, որ հինգչաբթի առաւօտ առնուեցաւ, աւելի երկարէ այդ զինադադարը։ Ազգայնականները ըսին թէ Լիախով գնդապետը և անոր հետեւորդ ռուս սպաները ողջ պիտի մնան, եթէ Թէհրանէն ճամբայ ելլեն Ռուսիա վերադառնալու համար։

—Անգլիոյ արտաքին գործոց նախարարը Երէսփ. Ժողովին մէջ յայտարարեց թէ Թէհրանի բրիտանական դեսպանէն առնուած վերջին հեռագիրներուն նայելով, օտարներուն կեանքն ու ինչքը վնասուած չէ. միայն Անգլիացիի մը տունը կողոպտուած է և ուրիշ տուներ թեթեւապէս վնասուած են հրացանաձգութիւններէն։ Արտաքին գործոց նախարարը յայտնեց թէ ո՛չ Անգլիոյ դեսպանը և ոչ ալ Ռուսիոյ դեսպանը կը կարծեն թէ մինչեւ հիմա մասնաւոր միջոցներ հարկ եղած ըլլան՝ օտարները պաշտպանելու համար։ Այդ յայտարարութենէն կը հետեւուի թէ ռուս զինուորները դեռ հրաման ստացած չեն Թէհրանի վրայ քալելու։ Պախտիարներու պետ՝ Սէրտար Ասաս յայտարարեց Ռիւթերի ներկայացուցիչին թէ կատարեալ պատրաստ է և թէ կը յուսայ որ ռուս զինուորները պիտի չմիջամտեն արդիլելու ազգայնականներու յաղթանակին ամբողջացումը։ Սէրտար Ասաս, Թայմզի Թղթակցին հետ ունեցած տեսակցութեան մը պատուն, շատ զգուշաւորութեամբ խօսեցաւ՝ պապագային վերաբերեալ իրենց ծրագիրներուն նկատմամբ, բայց պատուոյն վրայ երդում ըրաւ թէ ո՛չ ինք և ոչ ալ որ և է Պախթիարի բուն իսկ գահուն դէմ տակնու

բողջ Եւրոպայի մագերը անկը ուզուցին։ Այո՛, կը հաւատամ որ կիլիկեան կոտորածներուն ամրողջական, մանրամասն, ճշգրիտ, հաւատարիմ պատկերացումը կոչուած է գրավաճառական ահագին յաջողութիւն մը գտնելու։ Եւրոպայի տասը գլխաւոր լեզուներուն թարգմանուած, այդ «Կարմիր Գիրքը» պիտի լափուի պարզապէս։ Եւ բնականաբար հասոյթը ահագին պիտի ըլլայ, և օգուտը շատ մեծ։ Անով պիտի խնամուին Կիլիկիոյ վերապրող մարդ-աւերակները։

Գալով Պ. Յարութիւնեանի այն յոյսին թէ այդ գիրքը Աղբար Թոմասի Ցնակրէն դերը պիտի կատարէ և հայկական կոտորածները ընդմիշտ պիտի դադրին, ես իմ մասիս շատ կը կասկածիմ։ Անցան հին բարի ժամանակները։ Մարդկութիւնը անցեալ դարերէն ի վեր շատ փոխուած է։ Վեհանձնութիւն, ասպետական ոգի, և այլն շատո՞նց իրենց վերջին շունչը փչեցին։ Տառապած ժողովուրդներու ամէնէն հանդիսաւոր և պերճախօս պաշտպաններն իսկ ժայռի կտորներ դրած են իրենց սրտին վրայ։ Ահա՛ Բլէմանսօն։ Զարիքին դարմանը ուրի՛շ կողմ փնտռելու է, հեռուեւպէս։ Այդ «Կարմիր Գիրք»ին բարոյական արժանիքը շատ շատ սա պիտի ըլլայ որ անիկա անկորնչելի յիշատակարանը պիտի մնայ այն բարոյականին որով փայլեցաւ մարդկութիւնը քսաներորդ դարու սեմին վրայ, երբուն հազար մարդկային արարածներու խողխողումին առջեւ։ Այդ գիրքէն իբրեւ բարոյական ծառայութիւն՝ այսքանը կը բաւէ։ Զջարդուելու միջոցները մենք նորէն ուրիշ կողմ փնտռելու ենք, այնպիսի տեղեր ուր Եւրոպայի բարոյականը դեր մը կատարելու կոչուած չըլլայ։

Բայց և այնպէս Պ. Յարութիւնեանի առաջարկը, մանաւանդ նիւթական տեսակէտով, գործնական և օգտակար առաջարկ մըն է, ու զանիկա մանանիշ կ'ընեմ Միջազգային Օգնութեան Յանձնաժողովին։

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՆՏԻՈՔԻՆ կը գրեն մեզ.— «Ցուսահատական վիճակի մէջ եղած արտադաղթը մեծ աւերներ կը գործէ Հայուն ներկային ու ապագային համար։ Հայուն արտագաղթը արգիլելու համար եթէ կառավարութիւնը անցագիր չտալու դրութիւնը գործադրէ, սոսկալի հարուած մը տուած կ'ըլլայ՝ Կիլիկիոյ Հայոց գոյութիւնը խորտակող։ Գաչաֆնիներու, գաչաֆնի փոլիսներու, արիւնկղակ ոստիկաններու չահատակութեանց նոր ասպարէզ պիտի բացուի։ Ալ պիտի սկսի նոր կոսեբու պղծութիւը, պատանիներու լկումը և կիներու և հայ ընտանիքներու, գաչաֆնի նաւավարներու և ջորեպաններու մտայբերու և նկուղներու մէջ բանտարկութիւնը, վերջապէս սահմռկեցնող անգթութիւններ։ Եթէ կառավարութիւնը չուզեր Հայը Կիլիկիայէն պարպել, թո՛ղ ազատ թողու Հայուն երթն ու դարձը արտասահան և այլուր։ Եթէ այժմ շաբաթը 30 ընտանիք կը գաղթէ, ի դէպ արգելքի, 60ի պիտի բարձրանայ այդ թիւը, անլուր զրկանքներով և բարոյական ու նիւթական աննկարագրելի կորուստներով։ Երբ լրագիրներու մէջ կարդացուեցաւ թէ կառավարութիւնը պիտի արգիլէ Հայուն արտագաղթը, անմիջապէս գաչաֆնիներու աչքերուն մէջ չոգալ սկսաւ վայրագ և յուզկահար արարածներու յատուկ բերկրութեան լոյս մը։ Վեհ. Կաթողիկոսը այսօր Անտիոք կը գտնուի։ Պէյլէնու մէջ քննիչ յանձնախումբի քննութիւնը չատ յաջող ելք մը ունեցած է. ոճրագործներուն մեծ մասը խոստովանած են իրենց արարքը, բայց Անտիոքի յանձնախումբը, հակառակ այնքան գովելի ջանքերու, չկրցաւ ոճրագործներէն և ոչ մէկը խոստովանեցնել, կամ օրինաւոր յայտարարութիւն մը առնել։ Պատերազմական Ատեանը կ'աշխատի բան մը ընել. սակայն Ազգը իր իրաւունքները պաշտպանելու համար և ոչ մէկ նպաստաւոր միջոցի չէ դիմած։ Անտիոքի ջարդին թելադրիչները ո՞րքան ազդեցիկ՝ ա՛յնքան ալ ամբաստանող որբեր և այրիները թակարդ ու անճարակ են։ Պատրիարքարանը պէտք էր երկու իրաւագէտ ղրկել՝ այդ խեղճերուն նիւթական և բարոյական իրաւունքները պաշտպանելու։ Անտիոքի որբեւայրիները ո՛չ թէ օրինաւոր յայտարարութիւն տալու համարձակութիւն չունին, այլ և հազալու կը վախնան իրենց պաշտպան Յոյներու քով։ Շատ տկար միջոցներով է որ կը գործենք։ Մենք մեր վէրքերու խորութիւնը տակաւին չենք կրնար չափել։ Աղերսական դիմումներով աւելի դժուարացուցինք մեր կացութիւնը։ Ոչինչ բաներով կը զբաղինք. քիչ մըն ալ պահանջող ըլլանք։ Արդէն եղածը եղած է. պակաս բան չմնաց։ Տակաւին Կիլիկեցւոց կողմէ օրինաւոր բողոք մը իսկ տրուած չէ. մեռելական անտարբերութիւն մը կը տիրէ։ Հակառակ վիճակիս երիտասարդ Առաջն. Տեղապահին աներկիւղ գործունէութեան, Գաւառ. ժողովներն և միւս ժողովականները սոսկալի պահպանողական ուղղութիւն մը բռնած կ'երթան։ Աղգը փճացած է և աւելի յուսահատական է որքերու խնդիրը։ Այս շաբաթ 29 որբ եւս Ատանայի կողմերէն հոս բերին. լացինք։»

ԲԱՐԵՆՈՐԳՈՒՄՆԵՐ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ.— Իբրիհաս այսօրուան խմբագրականը նուիրած է Անատօլուի բարենորոգման յաւիտենական խնդրոյն, որուն լուծումը չենք գիտեր թէ ո՞րը բախտ պիտի ունենանք ողջունելու։ Այդ խմբագրականէն քաղուածք մը կ'ընենք, գաղափար մը տալու համար։ Յօդուածագիրը, Պ. Նիսիմ Ռուսօ, նախ դիտել կուտայ թէ Անատօլու Թուրքիոյ այն մասն է որ ամէնէն աւելի մեր ուշադրութիւնը պէտք է գրաւէ, և հոն տիրող անբարեկարգութեանը դիւրաւ վերջ տալու համար, հարկ է մտնեսագիտօրէն նկատի առնել խնդիրը։ Ոչ մէկ բան անօթութեան պէս յոռի արարքներու կ'առաջնորդէ մարդը։ Այսօր Անատօլուի մէջ անօթութիւնը կը տիրապետէ իր բոլոր տգեղ կողմերովը։ Սըվազի նահանգին մէջ այնպիսի տեղեր կան, ուր բնակիչները գրեթէ հագուստէ զուրկ, մերկ կը պտրտին, և հացի տեղ՝ ընդեղէն կ'ուտեն։ Այս պատճառաւ ժողովուրդը կը սկսի ապաղակութիւն ընել։ Թէեւ Անատօլու չի կրնար իր ժողովուրդը կշտացնել, սակայն իր բուսական կարողութեամբ և աշխարհագրական դիրքով խիստ արդիւնաւէտ կրնայ ըլլալ. հետեւարար անհրաժեշտ է ժամ առաջ չէնցնել այդ կողմերը։ Հոս երկու խնդիր կը ներկայանայ։ Նախ պէտք է անդորրութիւնը հաստատե՛լ թէ չէնցնելու սկսիլ։ Երկուքին մէկանց ձեռնարկելու է, և ատոր համար ալ մէկ միջոց կայ, այն է երկաթուղին։ Ցարնայի նախկին արտաքին գործոց նախարար Պ. Հանօթօ ալ երկաթուղիի չինութեամբ յաջողած է բարեկարգութիւնը վերահաստատել Ալժէրիոյ Սահարայի սահմանագլխին վրայ։ Երկաթուղիով կարելի է զինուորական ուժ ղրկել այն տեղերը ուր խռովութիւն ծագած է։ Նոյն իսկ ան արգելք կ'ըլլայ խռովութիւն պատահելուն։ Երբ խռովարարները զգան թէ չորս-հինգ ժամէն զինուորներ կրնան հասնիլ՝ զիրենք զսպելու համար, կը քաշուին այդպիսի ընթացքի մը մէջ գտնուելէ։ (Պ. Նիսիմ Ռուսօ բոլորովին կը մոռնայ յիշելու թէ Ատանայ Մերսինի կապուած էր երկաթուղիով, բայց այդ քաղաքին մէջ ալ սոսկալի ջարդ մը եղաւ, ու երկաթուղին ո՛չ միայն օգուտ մը չընծայեց, այլ և դիւրացուց գործը, քանի որ տեղական կառավարութիւնը խղճի ամենայն հանդարտութեամբ մեղսակից եղած էր ջարդի կազմակերպութեան)։ Այսպէս, երբ մէկ կողմէ հանրօգուտ ձեռնարկներ կատարուին Ս. Նատօլուի մէջ և միւս կողմէ անդորրութիւնը ամրապնդուի, այն ատեն ժողովուրդը բարօրութեան կը դիմէ, կը հարստանայ և ընկերական վիճակը կը փոխուի, որով ամենափոքր յարձակում մը իսկ ընել չանցնիր ո՛չ մէկուն մտքէն։ Եւ ինչո՛ւ իր կեանքը վտանգի մէջ դնէ, քանի որ յարձակում ընելու ստիպողականութիւն չկայ։ Այդ պարագային՝ ամէնէն արիւնարբուն իսկ իր կեանքի պահպանութեան վրայ կը խորհի։ Մամուրէթ-իւլ-Աղիզի նահանգին մէջ, Զարսանճագի կողմերը, խանգարուած էր անդորրութիւնը։ Կիրառմնէն դէպ ի Մամուրէթ-իւլ-Աղիզ գացող կարաւանները կը կողոպտուէին, և նոյն իսկ սպանութիւններ կը գործուէին։ Երբ Հանր. Պարտքի վարչութիւնը շերամարուծութեան գործը ընդհանրացուց այն կողմերը, անկէ ի վեր դէպքերը չատ նուազեցան։ Գարնան, ժողովուրդը, շերամարուծութեամբ զբաղելուն, աւազակութիւն ընելու ատեն չունենար։ (Սակայն Ատանայի ու շրջականերուն մէջ աշխատանք ունեցող Իսլամներն էին որ Հայերը ջարդեցին խժդժաբար, հակառակ անոր որ զլաղում ունէին և Հայոց չնորհիւ դրամ կը չահէին։) Անատօլու ղրկուելիք քննիչ յանձնախումբ մը պէտք է այնպիսի անձերէ բաղկանայ որ մտնեսական ձեռնարկներ ի գործ դնելու կարող ըլլայ։ Այդ Յանձնախումբին առաքումը բոլորովին մոռցուեցաւ։ Բէյաքսիսնի դէպքերէն յետոյ։ Այդ Յանձնախումբը ղրկուելու է սա պայմանաւ որ մտնեսական միջոցներ ի գործ դնէ ան, և ատով միայն կ'ապահովուի բարենորոգմանց գործը։

ՀԱԼԷՊԻՆ ԼՈՒՐԵՐ.— Լա Թիւրքիի տեղւոյն Թղթակիցը սա լուրերը կը հաղորդէ յունիս 29 թիւով։ Այնթապի մէջ երեք Հայեր կ'աշխատէին փամփուշտ չի. նելու. պայթում առաջ եկաւ մեծ աղմուկով։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երկու Հայերը, իսկ միւսը խոյս տուաւ։ Մարաշի մէջ նորէն ձերբակալուած են Կարապետ Պիլէզիկճեան և Աւետիս Խարլագեան անուն հայ ծանօթ առեւտրականները, որոնք ազատ արձակուած էին ասկէ առաջ։ Նախկին միւթէսարրիֆ Խայրի պէյի գործին համար կը հարցաքննուին։ Ճէպէլը Պէրէքէթի բանտէն փախած Սզիմ Մուհամմէտ, որ Ատանայի մէջ մասնակցած էր Ջարդին ու Թալանին, ձերբակալուելով Ատանա տարուած է։ Ատանայի Պատերազմական Ատեանին հրամանով, Հալէպի տեղական իշխանութիւնները ձերբակալած ու Ատանա տարած են Թէնվիրը էֆֆեար օսմ. թատերախումբին դերասանները, Ջարդէն առաջ խռովարարական քօմէտի մը ներկայացուցած ըլլալնուն համար Ատանայի մէջ։ Անտիոքի մէջ կարգ մը ազդեցիկ աղաներ ձերբակալուած են։

ԱՏԱՆԱՅԻ Ջարդին ու Թալանին մասնակցած փախստական Ալի պէյ և քիւրտ Մուրատ Պատերազմական Ատեանին վճռով մահուան դատապարտուած են։

*** Ատանայի մէջ քսանի չափ իսլամ երեւելիներ ձերբակալուած են և անմիջական կերպով պիտի դատուին Պատերազմական Ատեանին առջեւ։ Թայմզ այս լուրը հաղորդելէ ետքը կը փութայ աւելցնել որ յոյսը կը վերածնի Հայերուն մէջ, կառավարութեան բռնած ազդու և գովելի ընթացքին հետեւանքով Ատանայի խնդրոյն առթիւ։

ԽԱՐԲԵՐԴԻ նորընտիր Առաջն. Տեղապահ Տ. Գէորգ Ծ. Վրդ. Ասլանեան չէ ընդունած այդ պաշտօնը։ Հետեւարար սխալ է այն տարածմունքը թէ Ասլանեան Հայր Սուրբ այդ պատճառաւ հրաժարած է Կրօն. Ժողովի անդամակցութենէն և իր երեսփոխանի պաշտօնէն։

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ գրասենեակին մէջ գործուած գողութիւները անպարակելի դարձած են։ Սակայն՝ հակառակ ասոր՝ ոչ պաշտօնեաները ուղղակի կամ անուղղակի կերպով կը պաշտպանուին Հոգաբարձութեան և Տնտեսական Խորհուրդի անդամներէն ոմանց կողմէ, չենք գիտեր ինչ նկատումներով...։ Երուանդ էֆ. Շերինեան թէեւ միշտ գողութիւները հարուցանելու և արմատական մաքրագործումի դարմաններ կ'առաջարկէ, բայց մե՛ղք որ իրեն համամիտներու թիւը ցանցառ է։ Մինչեւ ե՞րբ սա «խաթեր համար»ի և «անուշ տեղը կապելու» տխմար միջոցը։

ԳԸՆԱԼԸԷԿՆ կը գրեն մեզ թէ կիրակի օրը կղզիին Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ Ատանայի նախկին պատուիրակ Տ. Գէորգ Ծ. Վրդ. Ասլանեան պատարագելով քարոզի միջոցին իր վերջին հովուական պաշտօնին տխուր դրուագները ներկայացուց, արցունքներ խլելով ժողովուրդին աչքերէն։

ՆԱԽԻՋԷՎԱՆԻ թաղէն ադգ. ներեսփոխանի մը ընտրութիւնը պիտի կատարուի այս կիրակի։ Ընտրողական ժողովի նախագահ կարգուած է Պատր. Փոխանորդ Տ. Դաւոնդ Ծ. Վրդ. Դուրեան։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը գրեն թէ վերջերս ձեւացուցուած նոր արեղաները դեռ իրենց քառասունքը չի բոլորած՝ 27 օրէն... չիւէն հանուած ու պատարագ մատուցած են...։ Արդէն ձեռնադրութեան համար Յարութիւն Պատրիարքը շակեր բերեր են Ս. Յակոբայ տաճարը և ձեռնադրիչին աղօթքները կարդացեր է Եղիա Վրդ. Յովհաննէսեան։ Իսկ Յարութիւն Պատրիարքը Եօթնեղբայրեան Դէորգ սարկաւագի ճակատը օծած ատեն թքած է, որով տեղացիները այս նորօրինակ արարողութիւնը կոչած են pfuguys օծում։ Նոր ձեռնադրուած աւագ-սարկաւագներէն չորսը դեռ չեն ստացած իրենց նախնական ատիճանները։

ՎԵՍ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ յունիս 25ի երկուշաբթի առտուն Աղեքսանդրարոլէն մեկնելով, կէս օրին իր հետեւորդներով հասած է Անի, ուր դիմաւորուած է բրօֆ. Մառի և բոլոր գործաւորներուն և հեռուէն եկող խուռներամ ժողովուրդին կողմէ։ Բրօֆ. Մառ գրաբառ ուղերձ մը կարդաց, որուն պատասխանեց Վեհափառը։ Ապա ամէնքն ալ լուսանկարուելէ վերջ այցելեցին աւերակները, հնադարանը, թանգարանը, եկեղեցիները եւն., որոնց մասին Կաթողիկոսը մանրամասն տեղեկութիւններ ստացաւ բրօֆ. Մառէ և ճարտարապետ Թորամանեանէ։ Հետեւեալ օրը, Խոշավանք այցելելէ վերջ Վեհափառը վերադարձաւ Աղեքսանդրարոլ։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Օգնութեան Յանձնաժողովին նախագահ Մր. Բիթի կողմէ, երէկ, Զաքարիա էֆ. Փափազեան ներքին գործոց նախարար Ցէրիո փաշայի երթալով Անթաքիայէ և Բէյսապէ հասած երկու հեռագիրներ ներկայացուց, որոնցմով այդ տեղերու ազէտեալները կը յայտնէին թէ կառավարութեան նպաստը 12 օրէ ի վեր դադրած ըլլալով, թշուառութիւնն իր գագաթնակէտին հասած և հիւանդութիւններ ու մահեր պատահիլ սկսած են։ Փափազեան էֆ. այս առթիւ բերանացի բացատրութիւններ ալ տուաւ նախարարին, որ իսկոյն հեռագրեց յիշեալ վայրերը ըստ առաջնոյն կառավարական նպաստը շարունակել և անոր դադարման պատճառը յայտնել։

ՄԱՐՏԻՆ կը գրուի թէ Մարտիրոս Թէրզեան, Արշակ Սալթեան անուն անձերը և ուրիշներ անհիմն պատճառներով ձերբակալուած և բանտին մէջ ալ ծեծի ու խոշտանգումի ենթարկուած են։

ՀԵՌԱԳԻՐ ՄՈՒՇԷՆ.— Մուշ, 5 յուլիս.— Բոլոր Հայոց ամէնէն աւելի նուիրական ու յարգելի ուխտավայրերէն մէկուն՝ Ս. Կարապետի վանքին տօնախմբութեան առթիւ, մօտաւոր և հեռաւոր վայրերէ այդ վանքը փութացած էին խալամ և քրիստոնեայ տասը հազարի չափ ժողովուրդ, որ շատոնց ի վեր զրկուած էր ուխտագնացութենէ։ Ատոնց, ինչպէս նաեւ մեր սահմանագրաւէր կառավարչին կողմէ եկած օգնականին, ոստիկանական քօմիսէրին և բաւականաչափ ոստիկաններու և ոստիկան զինուորներու ներկայութեան, այսօր, մարտ 14ի և ապրիլ 11ի ազատութեան հերոսներուն ի յիշատակ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ հանդիսաւորապէս՝ ամէնուն սրտագին մաղթանքներուն և գոնաբանութիւններուն մէջ։ Այս առթիւ ալ ջերմ մաղթանքներ եղան Սուլթանին համար։

Մուշի Հայոց Առաջնորդ.
Ներսէս Վրդ. Խարախանեան

ԴԱՒՍԱԳԱՐՈՒՄ Թաղ. Խորհուրդին նոր ընտրութեան առթիւ, թաղին ժողովուրդին մէկ մասին կողմէ բողոք տրուած է Բաղ. Ժողովին, յայտնուելով թէ նորընտիր թաղականներուն մէջ երեք քննադատելի անձեր սպրդած են որոնք իրենց ընտրութիւնը կը պարտին Պատրիարքարանի բարապաններէն մէկուն գործնական աջակցութեան...։

ՊԱՏԱՐԱԳԻՏԻ առաջն. փոխանորդ Տ. Ներսէս քհնյ. Քաջբերունիի պաշտօնին վաւերացումը խնդրուած է Բ. Դուռնէն։

ԿՐՕՆ. ԺՈՂՈՎԸ բոլոր առաջնորդներուն չրջաբերականներ ղրկելով յանձնարարեց որ առանց Առաջնորդարանի արտօնութեան ո՛չ մէկ քահանայ չհեռանայ իր քաղաքին կամ գիւղին եկեղեցիէն։ Պոլիս կամ այլուր երթալու համար։

ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ.— Իր տեսակին մէջ նոր հրատարակութիւն մը լոյս տեսաւ այսօրերս, Յիշատակարանը զոր կազմած է գրավաճառ Տիար Վ. Գ. Զարդարեան։ Ամէն գրասէրի կը յանձնարարենք կարդալ Յիշատակարանը որ պիտի հրատարակուի ամիսը անգամ մը, բովանդակելով հայ երեւելիներու կենսագրութիւնները, լուսանկարները, ձեռագիրները և այլեւայլ գրութիւնները։ Առաջին պրակը կը պարունակէ Մրիմեան Հայրիկի, Մ. Նալբանդեանցի, Յ. Ամիրա Պէղճեանի, Պ. Օտեանի, Ա. Հայկունիի և Տօքթ. Յ. Թեոթիկեանի պատկերներն ու կենսագրութիւնները։ Ընտիր և փայլուն թուղթ, չքեղ ապագրութիւն։ Առաջին պրակին գինն է 2 ղրուշ, գաւառները 100 փարա։ Զորս հատորին բաժանորդագինը 1 ոսկի։ Պիտի ուարտի 1912ի սկիզբը։ Կը գտնուի ամէն տեղ։

ԷՆԵՒԻԵՐԻՒ մէջ Տքթ. Վասիլաքի Թիֆթիկճիօղլուի և Սերոբ էֆ. Սերոբեանի նախաձեռնութեամբ կազմուած նը-պաստամատոյց Յանձնախմբի կողմէ մեզ ղրկուած 16 հակի մէջ 4789 կտոր զանազան տեսակ զգեստեղէնները Ա-բարական չոգենաւով ուղարկեցինք Մերսին՝ Ատանայի և շրջագաւերու կարօտելոց բաժնուելու համար։ Տքթ. Վասիլաքի Թիֆթիկճիօղլուի և Սերոբեան էֆ.ի այս մասին մատուցած ծառայութիւնները արժանի են գնահատուելու և հրապարակային շնորհակալութեան։

Զ. Տ. Ս. Փափազեան

ԱԶԳ.— Ս. Երուսաղէմայ վագֆէն Դումգաբու, Շէյխ Ֆէրհատ թաղ, Մուսալլա փողոց թիւ 20 փայտաշէն տունը մակնիւլ եղած ըլլալով աճուրդի դրուած է մինչեւ յուլիս 15։ Ուստի ո՛վ որ կը փափաքի գնել, պէտք է դիմէ ամէն օր մինչեւ ժամը 7 Երուսաղէմաւուն։

Պատր. Փոխանորդ Ս. Երուսաղէմի

29 Յունիս 1909

ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆ

Քիչ օրեն տպագրութիւնը կ'աւարտի
հետեւեալ դասագրքերուն

Ազգային պատմութիւն.— Բազմաթիւ պատկերներով և Հին Հայաստանի գունաւոր քարտէսով. Ա. տարի, Կ. Յ. Բասմաջեանէ. 5 ղրշ.

Աշխարհաբար քերականութիւն.—Տարրական դասընթացք Ա. Բ. տարի պատկերազարդ, Յ. Դալանճեանէ, 4 ղրշ.

Նոյնին.—Միջին դասընթացք Գ. Դ. տարի պատկերազարդ, նոյն հեղինակէն 6 ղրշ.

Le français. cours complet pour l'enseignement directe de la langue française. պատկերազ. 1. partie, 3 ղրուշ.

Le français 2. partie, 5 ղրշ.

Ընդարձակ գրացանկ Պ. Պալենց գրատան Ա. տաս 5 ղրշ. միայն մեր յաճախորդներուն ձրի։

Ժամագիրք Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ 1909ի տպագրութիւն, 15 ղրշ.։

ԳԱԼԱԹԻՈՑ ՍԱԿԱՐԱՆ

ՓԱԿՈՒՄ,		Յուլիս 6/19
Օսմ. Գանձ. Մէջտեղակ 4 %	Օ. Ն.	101 33
Ամէնէն բարձր գին	»	101 38½
Ամէնէն վար գին	»	101 32
Բուսելի Երկաթուղի գոց	Ֆր.	174 62
Ամէնէն բարձր գին	»	174 75
Ամէնէն վար գին	»	174 62
ԲԱՑՈՒՄ,		Յուլիս 7/20
Օսմ. Գանձ. Մէջտեղակ 4 % Գ. Կ.	Օ. Ն.	101 32
» » » ժամէ ետն	»	101 32
Բուսելի Երկաթուղի	Ֆր.	174 62
» » ժամէ ետն	»	174 62
Գարապէտ Պ. Գալոյ	»	428 —
Ընտս. Երկաթ. Գաբաթ. Ա. տեսակ	»	521 —
» » » Բ տեսակ	»	517 —
» » բաժնեթղթ	Ա. Ն.	14 —
Շերբէթի Խայրիէ	»	— —
Շերբէթի Խայրիէի Հաւելուածք	»	1 30
Օսմ. Ազահ. Ընկ.	»	4 60
Օսմ. Ծխախոտ	»	27 20
Թրամուէյ բաժնեթուղթ		8 07½
» ժուլիանա		4 05
» պարտատոմսեր		490 —
Թրանվայ	Ֆր.	69 —
Տերբոսի Ջուրի Ընկ.		299 —
Գալիա Գարապայտէն		424 —
Մէտիլի Գանձ	Օ. Ն.	5 40
Նէսլիճի Բէյօղլա Թրամ. բաժնեթղթ.	»	2 —
Պոլսեցիի Գանձ		135 —
Գարասու. տանձնաշորհակ		27 50
» սովորական		26 50
Գարաֆ Իզմիրի		575 —
Լաւրիոմ	Ֆր.	56 50
Զօրթրբա	»	39 —
Գրէտի Ֆոնսիէ Էժիբսիէն հին		284 —
» » » նոր		249 50

ԶԵՂՄՈՒՄ

Զգուշացէք յունական Գ.ոզմա գործարանէն, որ անիրաւաբար, Նէքթար գաբեջրատան յատուկ չիշերու մէջ գարեջուր կը լեցնէ և անոնց վրայ Նէքթարի գործարանին գործածած գոյնով էթիքէթ և պանտրոլներ կը փակցնէ։

10—5 Ընդհ. Տնօրէնութիւն
Նէքթար գարեջուրի գործարանին

Ի Լ Ա Ն

Միւզայէտէտ պուլունան էսկի թօրլաբ թալիպ օլանլարդն Մալիյէ Նազրը նամընա կէօնտէրէճէքլերի գաբալը զարֆլար տէրունինէ պէշ պին լիրալըք իթիպար մէքթուպտա լէգ իթմէլերի լազըմ տրը։

Ֆի 6 թէմուզ 325

ԻԼԱՆ

Իսթանպոլտա վէ գալէտրտէ պուլունան էսկի թօքլարը միւզայիտէսի

Պիր միւտէթտէն պէրի միւզայիտէէ վաղ իտիլմիշ օլան էսկի թօքլար հադգընտա վուգու պուլան միւրաճաաթլար թէտ. դիգ իտիլտի. Պու թէտգիգաթ նէթիճէսինտէ Մալիյէ Նէզարէթի մըդաարլարը, նէրէլէրտէ պուլունտրգլարը, ճընսլարը աթիտէ կէօսթէրիլէն թօքլարը ելինէ ա-թիտէ իրայէ օլունան չէրայիթլէ ռաթ-մաղա գարար վէրտի. Թալիպ օլանլար էն սոն ֆիյաթլարը գարալը զարֆլար տէրունինտէ օլարադ Մալիյէ Նէզարէթինէ թարիխի իլանտան իթիպարէն օն պէշ կիւն զարֆընտա պիլտիրմէլիտիրլէր. Օն ալթընճը կիւն զարֆլարը պիր հէյեթ հուզուրընտա այրլաճաք վէ հանկիսինին միւհթէվիաթը մէնաֆիի հիւքիւմէթէ տահա մուվաֆրդ կէօրիւլիւրսէ օնընլա մուգա-վէլէի գաթիյէ ադտ իտիլէճէքտիր.

Թօքլարը ճրնս վէ մրգտարը մուխամմէնի վէ ճերէքտրտէ պուլունտրդը

Իսթանպոլտա թուճ թօքլար 293 ատէտ, վէզն (քիլո) 471049, տէմիր թօքլար 460 ատէտ, վէզն 809280, խումպարա վէ կիւլլէլէրին վէզնի 8000000.

Պահրը Սէֆիտ պօղազընտա, Միտիլլի վէ Թէվպիէինտէ, Լիմնի, Պուլայիր, Բաոս, Տրապիզոն, Սաքըզ, Բրէվէզա, Պաղտատ, Շքոտրա, Պօղչա Ատատա, Տրէնէ, Թարապլուսը Ղարպ, Բարղատա, Սթանքէօյ, Սէլանիկ, Իզմիր, Պոտրում, Աքեա վէ Բալէրմօ, թուճ թօքլար 522 ատէտ, վէզն (քիլո) 755848, տէմիր թօքլար 829, վէզն 1235891, խումպարա վէ կիւլլէլէրին վէզնի 20733154.

Պունլարտան մատա տախիլտէ 382881 քիլօ վէզնինտէ 515 ատէտ թուճ թօք, 124420 քիլօ վէզնինտէ 135 ատէտ տէմիր թօք, 120000քիլօ վէզնինտէ տէ խումպարա վէ կիւլլէ մէվճուտ տրը. Վէզնլէր թախմինի օլարադ թային իտիլտիկինտէն էքսիք վէ եա ֆազլա չըքարսա պիթթապ հիսապա իլավէ վէ եա թէնզիլ օլունաճաք տրը. Զէլիք թօքլար սաթըլաճաք տրը.

Շերայիք

Էվվէլա. Հիւքիւմէթ պիլուսուս թօքլարը սահիլ չէհիրլէրտէ թէսլիմ իտէճէքտիր. Գըրմա վէ նագլիյէ մարիֆէթլէրի հիւքիւմէթէ այիտ տիր. Սահիլ չէհիրլէրտէ թարիխի մուգավէլէտէն իթիպարէն պիր այտա թէսլիմ օլունմայան մըդտարլար հիսապտան թէնզիլ օլունմագ տրը.

Սանիյէն. Թուճլար վէ տէմիրլէր պիրլիքտէ սաթըլմագ տրը. Մամաֆիհ հիւքիւմէթէ պիր մէնֆաաթը մուհիմմէ կէօրիլէճէք օլուրսա այրճա սաթըլմալարը տա միւմքիւն տրը. Պինայէն ալէյհ այրը այրը թալիպ օլանլար տէ ֆիյաթլարընը պիլտիրմէլիտիր.

Սալիսէն. Թօքլարըն պէտէլինին իւչ բուպի մուգավէլէնին հէյեթը թէաթիսնտէ ալընմագ, բուպի տիկէրի տէ սահիլէրտէ թէսլիմ օլունմագ մըդտարընն սուրէթի թաթիյէէ թահգիգընտան սօնրա ախզ իտիլէճէք տիր.

Բապիէն. Հիւքիւմէթ գաթի պիր ֆիյաթ թէքլիֆ օլունմասընը թալիպ իյլէմէքտէ տիր.

Խամիսէն. Թալիպլէրին միւրաճաաթը իչիւն իչպու չէրայիթին թարիխի իլանընտան իթիպարէն թամ օն պէշ կիւն թախսիս օլունմուշ տրը.

Սատիսէն. Թէքլիֆաթ գաբալը զարֆլար տէրունինտէ վուգու պուլաճագ վէ պօնլար պիր հէյեթի հուզուրընտա այրլտրգտան սօնրա արդըգ թալիպլէրլէ միւզայիտէ, բազարլըգ իճրա օլունմայաճաքտրը. Մէնաֆիի հիւքիւմէթէ էն մուվաֆրդ չէրայիթի միւհթէվի պիր թէքլիֆ վարսէ օ գապուլ իտիլէճէք վէ տէրնալ մուգավէլէնամէսի ադտ օլունճագ տրը.

Սաթիսէն. Զարֆլար Մալիյէ Նազըրը նամընա կէօնտէրիլէճէք տիր.

ՄԱԼԻԹԷ ՆԷԶԱՐԷԹԻ

Ֆի 2 թէմուզ 325

La Grande Fabrique
S. Stein.

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ՆՈՐՈՅԹՆԵՐՈՒՆ
ԱՄԵՆԷՆ ՄԵԾ ՄԹԵՐՔԸ
ՓՆՏՌԵՑԷՔ
ՇԹԱՅՆ
ՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ
Որ զգեստեղէնի համար Արեւելքի ամէնէն մեծ վաճառատունն է:

PHŒNIX ASSURANCE LD. Cº

"ՖԻՆԻՔՍ,,

ESTABLISHED 1782

ՀԻՄՆԵԱԼ Ի ԼՈՆԴՈՆ 1782ԻՆ
ԿԸ ԳՈՐԾԷ Ի ՊՈԼԻՍ 1869ԷՆ Ի ՎԵՐ

ԱՆԳԼ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐ. ԸՆԿ.

Դրամագլուխ եւ պահեստի դրամ Ս.Նգլ. ոսկի 4,218,000

ՖԻՆԻՔՍ սոսկ հրդեհի դէմ Ապահովագրական Ընկերութիւն մին է, ծանօթ իր պատուաւորութեամբ և ՀԱՍԱՐԱԿԱՆ մէջ իր անմիջական վճարումներով:

ՖԻՆԻՔՍ կ'ապահովագրէ հրդեհի և կայծակի դէմ ամէն տեսակ անշարժ և շարժուն ստացուածք, յոյժ նպաստաւոր պայմաններով:

Ընկերութեան նեանաբանն եղան է
ՈՒԴՂԱՄՏՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ ՎՆԱՍՈՒՑ
Ցարդ վճարուած է առաւել քան 27000000 անգլիական ոսկի:

Ընդհանուր գործակալ Պոլսոյ և գաւառաց
Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Վիքալիս խան, Պանք Օթոմանի մօտ, Գալաթիա:

ՇՈԳԵՆԱՒԱՇԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՑԿԱԿԱՆ

Ն. ԲԱՔԷ ԵՒ ԸՆԿ.

ՍՊԱՍՈՒԱԾ ՇՈԳԵՆԱՒԻՐ

Յուլիս 20ին, Իօնի, Մարսիլիայէն
Յուլիս 27ին, Իմիրեզի, Սեւ Ծովէն

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

Յուլիս 21ին, Իօնի Սեւ Ծով
Յուլիս 28ին, Իմիրեզի, Մարսիլիա:

Ա. կարգ Բարիզի համար 200 ֆր.
» » Մարսիլիոյ » 160 »
Բ. » Բարիզի » 150 »
» » Մարսիլիոյ » 120 »
Ա. կարգ Լոնտոնի համար 248.35 ֆր.
Բ. կարգ 185.10 ֆր. (Տիբի համար):

Տեղեկութեանց համար դիմել Գարթիկալին՝ Թոփհանէ, քարափին վրայ:

15 Թ. ՌՐՊՈՒԼ

ՏՕՔԹ. Ս. ԹԷՐԶԵԱՆ

Մասնագէտ ճերմին, կանացի եւ տղայոց հիւանդութեանց

Ատանայի և Իզմիրի մէջ երկար տարիներ բժշկութիւն ի գործ դրած ըլլալով այս անգամ հաստատուած է Կ. Պոլիս: Ամէն օր մինչեւ կէսօր կը գտնուի իր տունը Բերա, Ֆէրիտիյէ փողոց, թիւ 48, կէսօրէ վերջ Պահճէ դարու Միսքճեան դեղարանը թիւ 13: Ուրբաթ օրեր աղքատ հիւանդները ձրիապէս կը դարմանէ: Տօքթ. Թերզեան իր 20 տարուան բժշկական փորձառութեամբ և Բարիզի զանազան հիւանդանոցներու մէջ ըրած ուսումնասիրութեամբ ի վիճակի է հիւանդները գոհացնելու: 8—7

ԱՆՎՐԻՊ ԴԱՐՄԱՆ

ՈՍԿՐԱՅԻՆ ԵՒ ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

ԿԼԻՍԷՌՕՖՕՍՖԱԹ ՌՕՊԷՆը (robin) ոչ միայն ջղային և ոսկրային հիւանդութեանց ամէն տեսակը հիմնապէս կ'բուժէ, այլ մնունդի պակասութեան, մաքի և մարմնի չափազանց յոգնութեան, հեշտական զեղծումներու և ուրիշ բազմադիմի պատճառներով տկարացած ջիղերն ու ոսկորները զօրացնելով՝ ազատայ հիւանդութեանց առաջն ալ կ'առնէ: Բարիզի բժշկական Ակադեմին որ իրեն բժանընդիր է գնդերը վաւերացնելու մասին, դրուատագիր ներքոգեաններով յանձնարարած է Կլիսէ-ֆօ-ֆ-ի Ռոպէնը ջղային և ոսկրային ու ողնայարային հիւանդութեանց ամէն տեսակին համար՝ հին թէ նոր, զոր օրինակ ջղազարութիւն, մկրատոցնոտութիւն, անքունութիւն, կէս գլխու ցաւ, որտի բարախում, ջղային դրութիւն, ո՛եւ է տկարութիւն, ողնածուծի հիւանդութիւն, սեռական անկարգութիւն և այլն., և այլն.: Անվրէպ դարման է տղոց ճուռաղութեան ու ոսկրաթեքութեան և ոսկորներու տկարութենէն առաջ եկած մանկական հիւանդութեանց: Ցզի կիներն ու կոյս աղջիկ մայրերն ալ պէտք է անպատճառ գործածեն ԿԼԻՍԷՌՕՖՕՍՖԱԹ ՌՕՊԷՆՆ որ թէ՛ իրենց և թէ՛ մանկիկին ջիղերն ու ոսկորները կ'զօրացնէ: Կ'ծախուի մեծ դեղարաններու և մթերանոցներու մէջ:

ՊԱԼՔԱՆ

Առանձնաշնորհեալ ապահովագրական ընկ.

Դրամագլուխ եւ պահեստ Ֆրք. 9,500,000
Վերապահովագրական դրամագլուխ եւ պահեստ » 142,750,009

ՊԱԼՔԱՆ ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ հրդեհի դէմ ամէն տեսակ կահ կարասի և այլն, Կ. Պոլսոյ և Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ չատ դիւրամատչելի պայմաններով, իսկ իր միւս երկրորդ ճիւղը որ անմրցելի գիներով և պայմաններով օժտուած է, կը կատարէ խառն ապահովագրութիւն, ընտանեկան, մանուկներու, եւայլն եւայլն: 50—45

Ընդհանուր գործակալ Թուրքիոյ Խ. ՖՐԱՆԿԻԻԼՕՖ եւ ԸՆԿ
Պալիս, Անանիասիս խան

WILSON LINE
HULL-CONSTAN-NOVOROSSISK-ODESSA

ԹՈՄԱՍ ՈՒԻԼՍՈՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒԻՔ

Ընդմէջ Հալի, Կ. Պոլսոյ եւ Օսեսայի

Անուանք	Թոն	Անուանք	Թոն	Անուանք	Թոն	Անուանք	Թոն	Անուանք	Թոն
Ալպանս	1069	Տիտս	4311	Հիտալկս	1531	Մարսէլլս	3709	Սարֆս	1119
Ալքէթ	3607	Տոմինս	938	Հինտու	3720	Միքատս	3557	Տիբիս	1735
Անճէլս	1541	Տուրս	2383	Հորաթիս	1600	Միլս	1057	Սիլվիս	119
Աթիոսքս	2277	Տրաքս	1713	Հումպէդ	595	Մոնդէպէլլս		Սցէբս	1203
Պատանս	1822	Տինամս	504	Իակս	2354	Մուցիլլս	3419	Թասոս	1323
Պորտինս	1264	Էպքս	3464	Իտահս	5540	Նէքս	1933	Թ. Ուիլոցն	1546
Պրֆֆալս	4481	Էլատքատս	1520	Ճիւնս	1080	Օտիս	4100	Թոքիս	3327
Դէյրս	1371	Էցատքս	1841	Ռիլէս	1053	Խնթացիս	4036	Թոլէտս	1470
Գալիբաս	1837	Ֆիտս	954	Ֆոլբինս	2307	Օրլանտս	1535	Ուրպինս	242
Գաբէս	1244	Ֆինլանտ	1828	Ֆոքնս	1700	Բալէրմս	1637	Վասքս	1914
Գազս	1094	Ֆլամինկս	349	Լէս	1053	Բոլս	510	Վոլս	1289
Զիքակս	2729	Ֆրանչիսքս	4582	Լէբանթս	2272	Ռիալճս	3329	Վքլթուցն	2391
Սօսէթս	1831	Կալիլէս	3060	Լիվորնս	1643	Ռինալատս	1553	Եէտս	1350
Գոլորատս	4235	Կիկանս	1143	Լորէնցս	3191	Ռոլլս	1613	Զէցս	1200
Գանկս	2905	Կօզս	1011	Մալմս	724	Ռօճէս	1789	Թորս	
Գորոս	895	Կրանս	1695	Մարէնկս	1273	Ռոզացիս	136	Մայոն	

Ընդհանուր վաճառքով Հալէն հոս հասած են.
«Մօրոքքս» շոգենաւը, նաւապետ Սարէն:
Ընդհանուր վաճառքով Հալէն հոս կը սպասուին.
«Միքատս» շոգենաւը, նաւապետ Թօրբ, յուլիս 23ին:
«Թօրս» շոգենաւը, նաւապետ Ճէքսըն, օգոստոս 14ին:
Գիմել Գործակալներուն՝ Ֆ. ՀԻԼՏ ԷՆԸՐԻԶՕՏ
Թիւ 22—24, Ֆիւլիւք Միլլէթ խան, Գալաթիա: 10

Cie RUSSIE

Navigaiion à Vapeur et de Commerce

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՇԻՆ
ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթուան երթեւեկութիւնը

Յուլիս

Դշ. 1/14 Ինէպոլի, Սինօպ, Սամսուն, Օրաու, Կիրասոն, Տրապիզոն, Ռիզէ և Պաթում. կէս օրէն առաջ ժամը 10ին:
Դշ. 1/14 Օտեսա. Իրիկուան ժամը 4ին:
Եշ. 2/15 Իզմիր, Պիրէոն և Աղէքսանդրիա. ժամը 10ին:
Եշ. 2/15 Օտեսա. ժամը 4ին:
Ուր. 3/16 Սկվասաօրոլ. ժամը 10ին:
Շբ. 3/16 Օտեսա. ժամը 10ին:
Շբ. 4/17 Տարտանէլ, Միտիլլի, Իզմիր, Ֆիօս, Հոռոդոս, Մէրսին, Իսքէնտէրուն, Թրիպոլի, Պէյրութ, Հայֆա, Եաֆա, Բաս-Սարա և Աղէքս. ժամը 4ին:

ԹԵՐԹՕՆ "ԱՐԵՒԵԼՔ,,Ի (64)

ՀԱՄԻՏԵԱՆ ՐԷԺԻՄԸ

Գրեց՝ ԲՕԼ ՏԸ ՌԷԿԼԱ

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ԱՊՊ-ԻԻԼ-ՀՍԱՄԻՏ Բ. ԵՒ ՄՈՒՐԱՏ Ն.

Բայց պարտիմ այդ երկու գրքերս յանձնարարել ամէն անոնց որ կը փափագին կատարելապէս իրազեկ ըլլալ Թուրք քաղաքականութեան գաղտնիքներուն և բարքերուն: Այդ հատորներուն մէջ պիտի կրնան լիուլի գտնել պակաս մնացած մասերը այն կնճռոտ նիւթին, որուն վրայ խօսեցայ հոս:

Արտաքին դէպքերու և Պալքաններու մէջ ծագած ծանր խռովութիւններու յորձանքէն մղուած, նոր Սուլթանը նախ չուզեց իր եղբօր ազատական ուղղութենէն չեղիլ, միայն գոհացաւ անձնուէր ժարդիկ պաշտօնի կոչելով, գիտնալով որ վախնալիք բան չունէր անոնց բռնակալութենէն, ազատամտութենէն ու ընդդիմադիր ոգիէն:

Համիտ, զինքը գահ բարձրացնողներուն դէմ գործելէ առաջ, ուզեց իր իշխանութիւնը ամրապնդել, ի նպաստ իր անձին կապտելով կայսրութեան բոլոր այն հարստութիւնները և հասոյթները, որոնք մինչեւ այն ատեն յատկացուած էին Բ. Դրան յանձանձումին:

Այսպէս, հակառակ արդարասիրութեան օրէնքներուն, Համիտ իւրացուց եղբօրը ստացուածքները, առանց ճանչնալու Մուրատի գահակալութեան միջոցին կատարուած պարտքերը Բերայի երկու գլխաւոր վաճառատուներէն: Իրաւ է որ ֆրանսական էին այդ հաստատութիւնները. այդ մասին յատկանշական մանրամասնութիւններ պատմած եմ «Պաշտօնական Թուրքիա» գործիս մէջ:

Համիտ, հաւատ ներշնչելու համար իր անշահախնդրութեան ու բարեացակամութեան մասին, Զրաղանի պալատն մէկ մասը դրաւ Մուրատի տրամադրութեան տակ, նոյն իսկ այն տեղը, ուր սպաննուած էր Ապտիւլ-Ազիզ: Հոն Մուրատ և իր ընտանիքը կրնային բաւական ազատօրէն յարաբերութիւն ունենալ իրենց ազգականներուն հետ:

Բայց բան մը որ յայտնի չէ ամէնուն, և որուն մէջ շատ լաւ ի յայտ կուգայ այն Սուլթանին մեղսակցութիւնը որուն գովեստը կ'ընեն միշտ, սա է թէ ան ստիպած է Մուրատը ընակելու Ապտիւլ-Ազիզի սպաննուած տեղը: Շիտակը, ազնիւ եղանակ մըն էր առ, տարաբախտ Մուրատի միտքը հանդարտեցնելու համար:

Այլապէս գործելու և աւելի բռնի ուժով ձեռք անցընելու համար Մուրատի անձը, Համիտ առիթի մը կը սպասէր, նոյնիսկ պատրաստ՝ այդ առիթը ստեղծելու, եթէ չներկայանար ան:

Գիտեմ թէ այս լեզուովս կը փճացնեմ այն առասպելները, զորս Համիտի վրայ կը պատմեն իր շողոմարարները և պալատականները: Բայց յանձն առի ձեր առջեւ պարզելու մեր ընկերոջ Մուրատի իրական վիճակը. այդ բանը ո՛րքան ալ սուղի նստի ինծի, մինչեւ ծայրը պիտի երթամ, առանց ի վեր հանելու կարգ մը կէտեր, որոնք վանդի մէջ պիտի դնէին Մուրատի բարեկամներուն կեանքը. առանք պալատան մէջ դիրք ունին և նոյն իսկ Համիտին չուրջը կը գտնուին(*):

Ամէն ինչ ձեզի ըսելէ և մեզ իրարու միացնող համերաշխութեան կոչ մը ուղղելէս յետոյ, ձեր խիղճին և պարտականութեան համաձայն կրնաք գործել, բան մը որ մեր կանոններով ալ պատուիրուած է ձեզի:

Բայց գահավէժ ընթացք մը կ'առնէին դէպքերը, և Ռուսիա պատերազմը պարտադրիչ դարձնելով, լիազօր իշխանութիւն տուած կ'ըլլար Համիտի՝ օձիքը ազատելու բոլոր այն մարդոցմէ, որոնք գահ բարձրացուցած էին զինքը. և որովհետեւ գիտէր թէ ինք ամէնքն ալ բերան պիտի տար, ամենէն ալ կը վախնար:

Համիտ օգուտ քաղելով Այի Սուավիի փորձէն, փորձ մը որուն մէջ զարմանքով հաստատուեցաւ որ գործաւորի զգեստ հագած Թուրք զինուորներ և գաղտնի ոստիկաններ կային, փայտաշէն ողորմելի քէօշկի մը մէջ նեռել տուաւ եղբայրը: Մուրատ պարտաւոր էր այդ քէօշկին մէջ ապրիլ, իրենցէն հեռու, սիրեցեալներէն զրկուած, ամբողջ աշխարհէն կղզիացած, և այնպիսի թշուառ վիճակի մը մատնուած, որուն հետ բաղդատմամբ, պերճ ու հանգստաւէտ կեանք մը կը վարէին Պասթիլի բանտարկեալները:

Իր սիրտին եղբայրական զգացումներուն գոհացում տալէ յետոյ այդպէս, ազնիւ Ապտիւլ-Համիտ գաղտնիքով չրջապատած է Մալթա քէօշկը: Մուրատի վրայ հսկողութիւն կատարող զօրքերն իսկ բնաւ չեն գիտեր թէ ո՛վ է այդ ողորմելի չէնքին մէջ գտնուող անձը, որուն մատեցողը սպաննելու հրաման ունին:

(Շարունակելի)

(*) Այս հրապարակախօսութենէն յետոյ բոլոր այդ անձերը աքսորուած և շատերն ալ մեռած են:

Ներկայացուցիչ ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ